

FI lausuntopyyntö VV

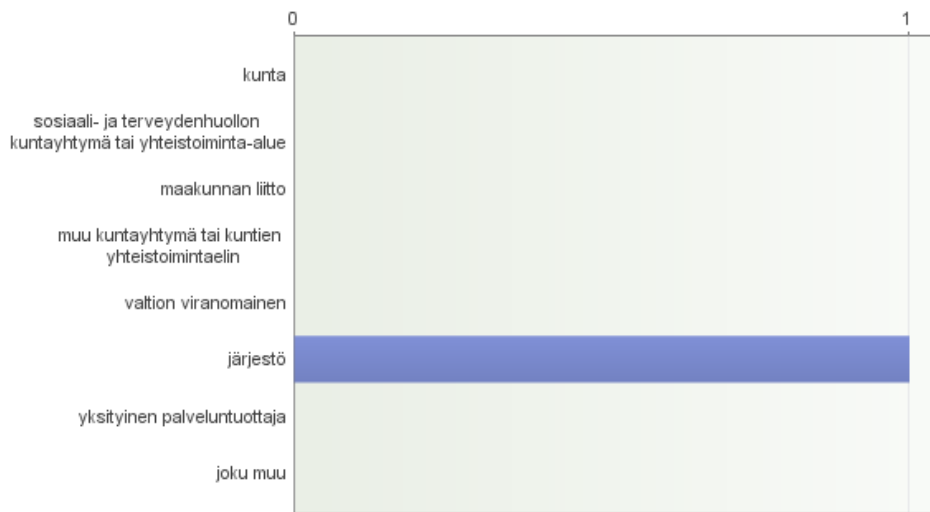
1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyyntöä käsittelevä päivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
Suomen UNICEF ry.	Johanna Laaja	johanna.laaja@unicef.fi		

2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveyst- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Suomen perustuslain 6§ ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista takaavat jokaiselle lapselle yhdenvertaisen oikeuden sosiaali- ja terveyspalveluihin riippumatta esimerkiksi hänen terveydentilastaan tai vammastaan, asuinpaikastaan tai äidinkielestään. Suomen UNICEF muistuttaa, että jokaisella lapsella on oikeus kehittyä täyteen potentiaaliinsa ja lapsen etu tulisi arvioida ennakkoon päätöksenteon pohjaksi.

Hallituksen esitys valinnanvapaudesta herättää kysymyksiä yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Jos markkinaperusteisesti toimiva palvelutuotanto määrittää suoran valinnan palvelujen saatavuutta ja palveluihin pääsyä eri alueilla, niin palvelut tuskin kohdentuvat alueellisesti yhdenvertaisesti koko väestöön. Riskinä on alueellisen eriarvoistumiskehityksen voimistuminen. Lapsi ei päästä omasta asuinpaikastaan.

Esityksessä kaavailtu valinnanvapaus edellyttää palvelun tarvitsijalta osaamista, jota haavoittuvimmassa asemassa olevilla ihmisillä (vammaiset, maahanmuuttajat ym.) ei välttämättä ole. Malli suosisi niitä, joilla on yksiselitteisiä palvelutarpeita sekä kykyä arvioida palvelujen laatua valintaperusteena. Suomen UNICEF kannustaa kiinnittämään lain valmistelussa erityistä huomiota niihin lapsiin, nuoriin ja perheisiin, jotka tarvitsevat moninaisia ja pitkäaikaisia palveluja.

Uhkana on, että palvelut jakaantuvat ihmisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen aseman mukaisesti paremmin ja huonommin pärjävien palveluiksi ja sosiaalinen eriarvoisuus kasvaa. Valinnanvapauden yhdenvertaiseksi toteutumiseksi tarvittaisiin mittavaa palvelunohjausta, mistä ei ole riittävää takuuta. Sote-uudistuksen keskeinen tavoite, yhdenvertainen pääsy palveluihin tulisi turvata.

Uudistuksessa tulee pitää huolta, siitä että ennaltaehkäisevä terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut ovat jatkossakin kaikkien saatavilla. Ehdotetun rahoitusmallin tulisi taloudellisestikin kannustaa yksityisiä palveluntuottajia ennaltaehkäisevään ja pitkäjänteiseen työhön.

Valinnanvapauslakiluonnoksen perusteella sote-palvelutuotannosta ja rahoitusjärjestelmästä tulee moniportainen ja –monisyinen. Lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta herää kysymys, miten esimerkiksi vammaisten lasten ja nuorten moninaiset, muuttuvat palvelutarpeet pystytään täyttämään usean palveluntuottajan yhteistyönä ajautumatta hajanaiseen ja perhettä kuormittavaan järjestelmään.

Esityksen perusteella maakunnan on vaikea varmistaa, että suoran valinnan palvelujen tuottajat toimivat kustannustehokkaasti ja laadukkaasti sekä käyttävät portinvartija-asemaansa väestön ja yksilön tarpeiden näkökulmasta yhdenvertaisesti ja lainsäädännön tarkoittamalla tavalla. Kommentoimme tarkemmin maakunnan järjestämisvastuun toteutumiseen liittyviä ongelmia muiden kysymysten yhteydessä. Valinnanvapausmalli ei saa uhata lasten palvelujen universaalia perustaa.

5. 2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- 1 Valinnanvapaus edellyttää palvelun tarvitsijalta osaamista, jota haavoittuvimmassa asemassa olevilla ihmisillä, kuten lapsilla ei ole. Malli sopisi parhaiten niille, joilla on yksiselitteisiä palvelutarpeita sekä kykyä arvioida palvelujen laatua ja tehdä valintoja. Esityksen seurauksena on vaara eriarvoisuuden kasvusta.

Esityksen 2 luvun 10 §:ssä ehdotettu 12 vuoden ikäraja palvelun tuottajan valinnassa ei perustu YK:n yleissopimukseen lapsen oikeuksista tai muuhun lapsen kehitykselliseen arvioon - sopimus ei aseta mitään ikärajaa lapsen kuulemiselle, eikä määritä kehitystasoa. Lapsen oikeuksien komitea määrittelee esityksessä käytetyn "iän ja kehitystason mukaisesti" tarkoittavan kykyä ymmärtää ja arvioida kyseisen asian vaikutukset. Valinnanvapauden vaikutuksia on varmasti monen aikuisenkin vaikea arvioida tarpeeksi syvästi ja laajasti.

Valinnanvapausmallin tulisi mahdollistaa ja tukea perheen yhteistä asiakkuutta lapsen näkemystä kunnioittaen. Lapsen asioiden hoidossa tulee huomioida perheen kokonaistilanne. Vanhempien/huoltajien sekä ammattilaisten tulee kantaa kokonaisvastuu lapsen saamasta hoidosta ja arvioida eri palveluntuottajien tarjoaman hoidon vaikutukset lapsen hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen.

Lapsen etu ja oikeudet eivät toteudu sote-palveluissa parhaiten siten, että lasta kohdellaan perheestään irrallisena, omista asioistaan vastuussa olevana yksilönä. Lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon ja vastuu lapsen tuesta ja huolenpidosta on ensisijaisesti hänen vanhemmillaan tai muilla huoltajillaan. Lapsella on myös oikeus ilmaista näkemyksensä iän ja kehitystason mukaisesti ja tulla kuulluksi oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa. Lapsen edun toteutuminen vaatiikin näiden oikeuksien kokonaisuuskäsitteitä, eikä irrottamista toisistaan. Lapsen kasvaessa näiden oikeuksien keskinäinen suhde muuttuu pohdittaessa lapsen etua, mutta biologisin ikämäärein ei ole mahdollista huomioida lasten erilaisia kehittyviä valmiuksia ja perheen kykyä ohjaukseen.

Ehdotamme, että 10 §:stä poistetaan 12 vuoden ikäraja, ja se korjataan seuraavasti: "Alaikäisen asiakkaan puolesta palvelun tuottajan valinnan tekee ensisijaisesti hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa, lapsen omat toivomukset ja mielipiteet selvitettyään sikäli kuin se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista. Lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti maakunnassa, jos tämä on painavista syistä välttämätöntä asian ratkaisemisen kannalta. Kuuleminen voi tapahtua vain, jos lapsi tähän suostuu ja on ilmeistä, että kuulemisesta ei saata aiheutua lapselle haittaa." Muotoilu olisi yhteneväinen laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 11§:n ja 15§:n kanssa.

Eriyistä huomiota tulee kiinnittää haavoittuvassa asemassa olevien ja paljon palveluja tarvitsevien, esimerkiksi vammaisten, lasten ja nuorten palvelujen laadukkaaseen toteuttamiseen (esim. henkilökohtaisen budjetoinnin tapauksissa). Maakunnan on ohjattava palveluntuottajia riittävästi palveluntuottajien kanssa tehtävien sopimusten avulla ja varmistettava yhteistyön sujuvuus erilaisia palveluja tuottavien tahojen kanssa.

7. 3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

8. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitetTUja palveluita?

Vastaajien määrä: 1

10. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Tutkimusnäyttö, viimeaikainen koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon ja sosiaalihuollon lainsäädäntö sekä hallituksen LAPE-muutosohjelma ohjaavat kaikki kohti nykyistä integroidumpaa ja koordinoitumpaa sote-palvelujen tarjontaa.

Hallituksen esityksen omassa vaikutusarviossa todetaan, että valinnanvapausmalli heikentää maakunnan kykyä toteuttaa sosiaali- ja terveystalouden integraatiota.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) tavoitteena on koota nykyisiä hajanaisia palveluja uusiksi yhteen sovitetuiksi lapsi-, nuori- ja perhelähtöisiksi kokonaisuuksiksi. Esitetty valinnanvapauslainsäädäntö voi vaarantaa LAPE:n tuottaman muutoksen juurtumisen ja palvelut pirstoutuvat entisestään.

Vahingolliset seuraukset palveluiden integraatiolle aiheuttaa maakunnille säädetty velvoite yhtiöittää perustason palvelut. Perusterveydenhuollon irrottaminen julkisen terveydenhuollon palveluketjusta estäisi julkisten palvelujen järjestäjän mahdollisuudet muodostaa, hallita ja kehittää hoito- ja palveluketjuja. Valinnanvapauslakiluonnoksen 7.3.2017 päivytyssä versiossa esitettiin, että terveydenhuoltolain 15 §:n mukaiset neuvolapalvelut sisällytettäisiin suoran valinnan palveluihin (15 §). Suomen UNICEF esittää huolensa siitä, että valinnanvapausmallin myötä toimivan ja kattavan neuvolajärjestelmän toimintaedellytykset heikkenisivät ja kokonaiskuva lapsen ja perheen tilanteesta saattaisi jäädä saavuttamatta. Uudenmallin mukaisessa neuvolatoiminnassa äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen etsivä työ vaikeutuisi. Perheiden tuen tarve havaittaisiin todennäköisesti nykyistä myöhemmin.

Suomen UNICEF ehdottaa, että neuvolat liitetään osaksi perhekeskusmallia maakunnan liikelaitoksen palveluihin. Tämä turvaisi sote-uudistuksen tavoitteleman palveluintegraation, loisi perheelle yhtenäisen palvelukokonaisuuden ja mahdollistaisi keskittymisen varhaiseen tukeen, mikä osaltaan edistäisi kustannustehokkuutta.

11. 5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

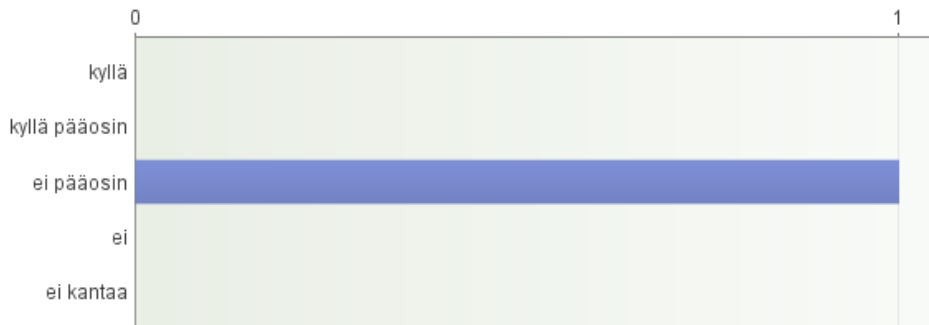

12. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

13. 6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vastaajien määrä: 1

14. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- 1 Suomen UNICEF pitää erittäin tärkeänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon ja maakuntauudistuksessa turvataan demokratian toteutuminen ja kansalaisten demokraattiset vaikutusmahdollisuudet. Toimivan demokratian kautta pystytään parhaiten edistämään myös lasten ja nuorten oikeuksien toteutumista. Uudistukseen sisältyy joitain demokratian kannalta positiivisia ehdotuksia, mutta toisaalta on vaarana, että uudistus voi myös joitain osin heikentää demokratian toimivuutta ja toteutumista erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon kysymyksissä.

Arvioitaessa sosiaali- ja terveydenhuollon ja maakuntauudistuksen vaikutuksia demokratian toteutumiselle tulee uudistukseen liittyviä lakiluonnoksia tarkastella yhtenä kokonaisuutena. Siten myös valinnanvapauslakiluonnosta on syytä tarkastella suhteessa uudistusta varten valmisteltuun lakipakettiin. Maakuntalakiluonnoksessa on säädetty tarkemmin maakuntavaltuuston sekä muiden maakunnallisten organisaatioiden asemasta. Suomen UNICEF kiittää erityisesti lakiehdotukseen kirjattua velvollisuutta perustaa maakuntiin nuorisovaltuustot sekä maakunnallisen kansanäänestysaloitteen mahdollistaminen 15-17 -vuotiaille nuorille.

Demokratian toteutuminen edellyttää myös luottamuselinten ja maakunnan kansalaisten tosiasiallisia vaikutusmahdollisuuksia. Demokratian kannalta ilmeisimmät puutteet valinnanvapauslakiluonnoksessa ja koko uudistuksessa liittyvät juuri maakunnan luottamuselinten ja kansalaisten tosiasiallisiin vaikutusmahdollisuuksiin, joita sosiaali- ja terveydenhuoltoon suunniteltu organisaatorakenne ja ohjausjärjestelmä mutkistaa.

Maakunnan ohjausta ja seurantajärjestelmää suoran valinnan palveluiden tuottajien suhteen tulee tarkentaa ja selkeyttää. Sosiaali- terveydenhuollon uudistuksessa muodostetaan maakuntiin uudenlainen toiminnan rakenne, johon kuuluu niin julkisen sektorin organisaatioita kuin myös yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoita. Suoran valinnan palvelujen siirtyessä maakunnan ulkopuolisten tahojen hoidettavaksi on maakuntavaltuustolla vain välillinen ohjausmahdollisuus näiden palvelujen tuottajiin nähden. Pitkät palveluntuotanto- ja alihankintaketjut eivät edistä toiminnan helppoa valvottavuutta. Tämä voi heikentää kansalaisten edustuksellisia vaikutusmahdollisuuksia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuotantoon.

Maakunta voi ohjata suoran valinnan palveluiden tuottajia välillisesti niille asetettavien ehtojen ja kriteerien sekä valvonnan kautta. Tämän välillisen ohjauksen sisältöön ja laatuun tulee kiinnittää huomiota. Palvelun tuottajien kriteereissä on syytä painottaa myös demokratiaan ja hyvään hallintoon yhdistettäviä asioita, kuten avointa ja vuorovaikutuksellista toimintatapaa sekä asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Demokratian kannalta on tärkeää, että maakunnan ohjausmekanismeista käydään julkista keskustelua ja että niistä tiedotetaan maakunnan asukkaille, myös lapsille ja nuorille.

Edustuksellisten vaikutusmahdollisuuksien lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollossa on tuettava myös kansalaisten suurempia osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Maakuntalakiluonnoksen 5. luvussa säädetään maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Luvussa (23 §) luetaan erityyppisiä osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja, kuten asukkaiden mielipiteiden selvittäminen ja palveluiden suunnittelu yhdessä asukkaiden kanssa. Tämänkaltaisia osallistumismahdollisuuksia tulisi sisällyttää myös suoran valinnan palveluiden tuotantoon. Tämä edellyttää jälleen kerran, että maakunta ohjaa palveluiden tuottajia riittävän selkeästi ja vahvasti osallistuvaan palveluntuotantoon. Selkeintä olisi sisällyttää maininta näistä osallistumismahdollisuuksista jo valinnanvapauslakiluonnokseen. UNICEF kehottaa huomioimaan erityisesti lasten ja nuorten osallistumismahdollisuudet. Nuorisovaltuustoa olisi syytä osallistaa myös nuorten suoran valinnan palveluita koskevien päätösten tekemiseen.

15. 7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

Vastaajien määrä: 1

16. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- 1 Suomen UNICEF pitää tärkeänä, että uudistuksessa pyritään edistämään lapsen oikeudet huomioivia toimintatapoja. Tärkeää on myös, että uudistus olisi linjassa hallituksen oman Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) –kärkihankkeen tavoitteiden ja kehittämistyön kanssa. LAPE-hankkeessa pyritään kehittämään ja parantamaan lasten ja perheiden palveluita. Hankkeessa yhdeksi muutoskokonaisuudeksi on otettu juuri lapsen oikeuksia edistävä toimintakulttuuri, jossa pyritään kehittämään hallinnon, palveluiden tarjoajien ja työpaikkojen toimintaa lapsi- ja perheystävällisemmäksi. Toimintatapojen muutosta tavoitellaan muun muassa edistämällä lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönottoa sekä lapsilähtöistä budjetointia, jotka on kirjattu myös hallitusohjelman tavoitteiksi. Näitä toimintatapoja tulisi määrätietoisesti edistää myös sosiaali- ja terveydenhuollon sekä maakuntauudistuksessa. Myös maakunnan toimintatapoihin suoran valinnan palveluntuottajien valinnassa ja arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota. Käsittelemme asiaa tarkemmin kysymyksen nro 13a yhteydessä.

Uudistuksella tavoitellaan hyvinvointierojen pienentymistä, ja siksi erityisen haavoittuvassa asemassa olevien, esimerkiksi vammaisten, lasten ja nuorten tunnistamiseen ja ohjaamiseen tulisi kiinnittää huomiota palveluiden ja hallinnon toimintakäytäntöjä kehitettäessä.

17. 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvasta. 8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtöitettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

18. Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Ei vastauksia.

19. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

20. 8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

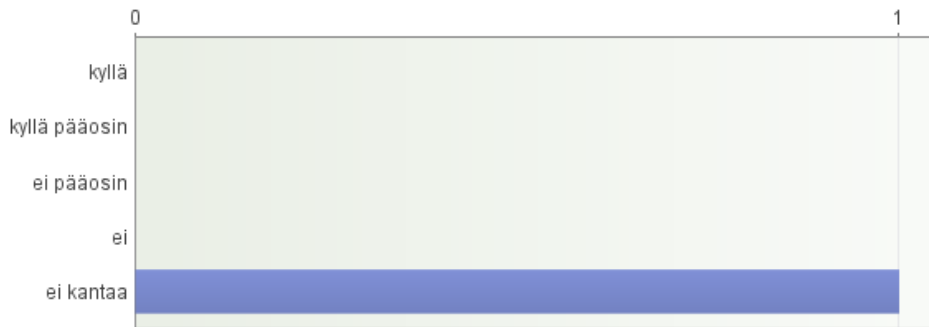

21. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

22. 8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

Vastaajien määrä: 1

23. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

24. 8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

25. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

26. 9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

Vastaajien määrä: 1

27. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

28. 10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

29. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

30. 10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

31. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

32. 10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

Vastaajien määrä: 1

33. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

34. 11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

35. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

36. 12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko). Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

37. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

38. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

39. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

Suoran valinnan palveluissa olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, millaisia ehtoja ja valintakriteereitä palveluiden tuottajiin kohdistetaan. Uudistuksen tavoitteena olevia ennaltaehkäiseviä, tehokkaita ja hyvinvointieroja kaventavia palveluita tuskin saavutetaan, jos maakunnat eivät riittävän voimakkaasti ohjaa ja valvo palveluntuotantoa myös suoran valinnan palveluissa. Yksityisten palveluntuottajien tavoitteena lienee taloudellisesti kannattava liiketoiminta sosiaali- ja terveyspalveluissa. Valtiovallan ja maakuntien on pidettävä huolta, että yksityisten palveluntuottajien toimintaa ohjataan siten, että palveluntuotanto on myös kansanterveydellisesti ja kansalaisten hyvinvoinnin kannalta hyvin organisoitua.

Valintakriteereissä ja palvelujen valvonnassa on kiinnitettävä huomiota myös palvelujen laatuun ja siihen, kuinka hyvin kansalaisten perusoikeudet ja lapsen oikeudet toteutuvat niiden kautta. Edellä tuotiin jo esille, että palvelujen tuottajille kohdistettaviin ehtoihin tulisi sisällyttää esimerkiksi demokratiaa ja hyvää hallintoa edistäviä toimintatapoja.

Jo valinnanvapauslakiluonnokseen olisi kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta hyvä kirjata jonkinlainen linjaus laatukriteereistä, joita palvelujen tuottajiin olisi sovellettava. Luonnoksen 7 luvun 31 §:n ensimmäisen momentin viimeinen lause on nykyisellään liian ylimalkainen: "Maakunnan asukkaiden palvelutarpeet voidaan ottaa vaatimuksissa huomioon."

Sen sijaan maakunnan asukkaiden palvelutarpeet on otettava vaatimuksissa huomioon tai perusoikeudet ja lasten ja nuorten näkökulmasta lapsen oikeudet eivät toteudu (ks. myös kysymys 24).

Palveluntuotannon lapsiystävällisyyttä ja lasten ja perheiden yhdenvertaisuutta voidaan tukea esimerkiksi sisällyttämällä palveluiden tuottajille asetettaviin ehtoihin lasten ja nuorten osallistamista koskevia kohtia ja edellyttämällä, että eri palveluiden tuottajat osallistuisivat lapsen edun yhteiseen kokonaisharkintaan.

40. 13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

41. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

42. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

43. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- 1 Uudistuksen tavoitteena on kaventaa hyvinvointieroja ja toteuttaa sosiaali- ja terveyspalvelut ennaltaehkäisevästi, laadukkaasti ja tehokkaasti. Eriarvoistumiskehitys on myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen vastaista, sillä sopimus painottaa lasten kohtelemista yhdenvertaisesti myös palveluntuotannossa. Lasten ja nuorten ja koko väestön yhdenvertaisuuden vahvistaminen edellyttää, että maakunta pystyy ohjaamaan sosiaali- ja terveyspalvelujen tuotantoa riittävän vahvasti, jotta voidaan varmistaa, että kaikki palvelujen tuottajat myös tosiasiallisesti tuottavat laadukkaita palveluita.

Lakiesityksessä tulisi selkiyttää nykyistä enemmän maakunnan ohjausmahdollisuuksia palveluiden tuottajiin nähden. Luvussa 8 mainitulla yhtiöittämisvelvollisuudella tavoiteltaneen tehokasta ja laajaa palveluntuotantoa, mutta käytännössä perusterveydenhuollon irrottaminen julkisen terveydenhuollon palveluketjusta voi vaikeuttaa tehokasta palvelujen integraatiota sekä hankaloittaa maakunnan hallinnollista ja poliittista ohjausta erityisesti suoran valinnan palveluiden tuottajiin nähden. Pitkät palveluntuotantoketjut ovat hallinnon avoimuuden ja demokratian kannalta vaikeita hallittavia. Maakunnan on vaikeampi puuttua yksityisten toimijoiden tuottamiin palveluihin, mikäli suoran valinnan palvelujen tuotannossa esiintyisi ongelmia (esim. palveluita ei toteuteta laadukkaasti tai niiden yhdenvertaisessa saatavuudessa on ongelmia).

44. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista. 15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

Vastaajien määrä: 1

45. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

46. 15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

47. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

48. 16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

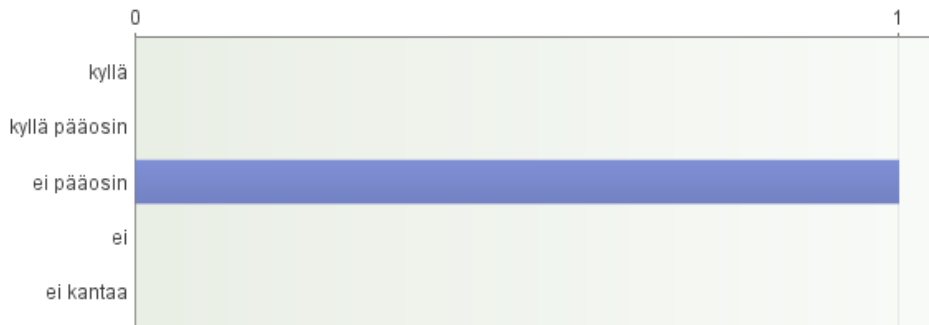

49. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

50. 17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

51. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

Valtiohallan tulee taata maakunnille riittävät taloudelliset resurssit, jotta lasten ja nuorten ja laajemmin kaikkien kansalaisten sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut saadaan toteutettua siten, että kansalaisten perusoikeudet pystytään turvaamaan.

Pystyäkseen toteuttamaan sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun tehokkaasti maakunnan on kyettävä tehokkaasti suunnittelemaan, hallitsemaan, kehittämään ja valvomaan palveluntuotantoa. Palvelujen järjestämistavan on tuettava palveluiden yhdenvertaista saatavuutta, huomioitava haavoittuvassa asemassa olevat väestöryhmät, puututtava tehokkaasti monitahoisin ja monialaisiin hyvinvointi- ja terveysongelmiin ja taattava kansalaisten riittävät osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet. Lakiluonnos jättää tältä osin vielä toivomisen varaa.

Edellä on tuotu esille mahdollisia ongelmia, joita lasten ja nuorten palvelujen ohjaamiseen, valvontaan ja integraatioon voi mallissa liittyä. Tällaisia ongelmia ovat esimerkiksi maakunnan ohjausmahdollisuudet palveluntuottajiin nähden, jotka nykyisessä ehdotuksessa jäävät vielä yhtiöittämisvelvollisuuden ja palveluiden tuottajille kohdistettujen välijen ehtojen vuoksi epämääräisiksi. Kirjava ja eriytetty palveluntuottajakenttä voi hankaloittaa lasten ja perheiden palveluiden integraatiota.

Valinnanvapauden toteuttaminen suunnitellulla tavalla edellyttää asiakkaalta tietoa tarjolla olevista palveluista ja osaamista palvelujen valinnassa. Tämä voi tarkoittaa, että malli sopii erityisesti jo nykyisellään hyväosaisille ihmisille, mutta on haastavampi haavoittuvassa asemassa oleville väestöryhmille. Valinnanvapauden toteutumisessa tulee olemaan myös alueellisia eroja palveluntarjonnassa. Tämä asettaa myös lapset ja nuoret eriarvoiseen asemaan palvelujen saatavuuden suhteen. Siten kaikki maakunnat eivät pysty yhdenvertaisesti toteuttamaan palveluja mallin mukaisesti.

52. 18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

Vastaajien määrä: 1

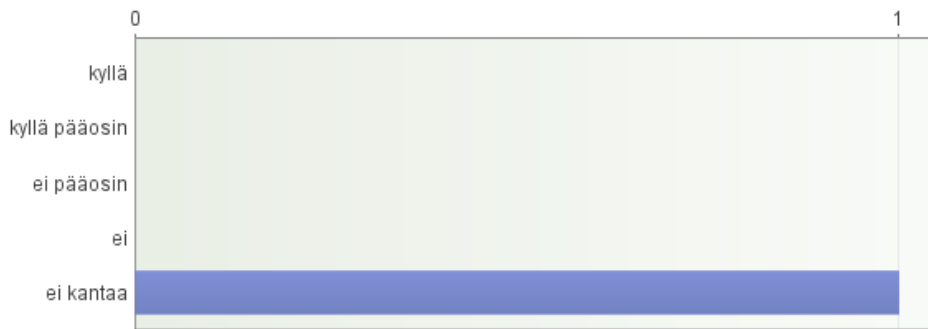

53. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

54. 18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

Vastaajien määrä: 1

55. Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Ei vastauksia.

56. Vapaamuotoiset huomiot.

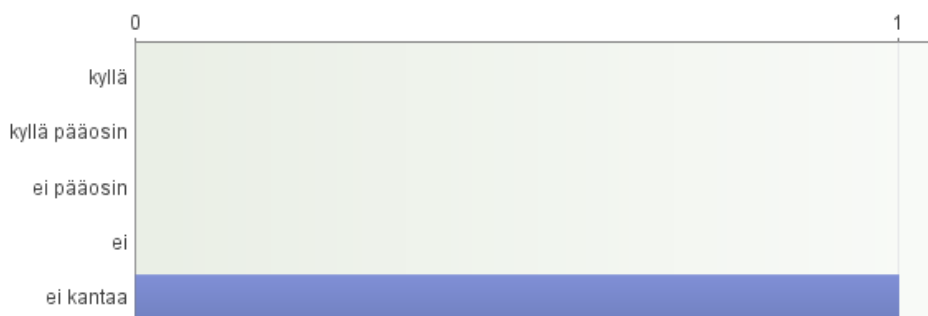
Ei vastauksia.

57. 19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Ei vastauksia.

58. 20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

59. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

60. 21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

61. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiesityksen keskeneräisyydestä johtuen sen todellisia vaikutuksia on vaikea arvioida. Pilottien tuottamaa tietoa ja kokemuksia vaikutuksista ei ehditä saada lain valmistelun tueksi. Hallituksen esityksestä ei ole tehty lapsivaikutusten arviointia. Valtiosääntöoikeudellinen arvio ja sen osoittama kysymys etenkin alueellisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta tulee ottaa vakavasti.

Ruotsin sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapausmallista saatuja kokemuksia tulisi soveltuvin osin tarkastella ja ottaa huomioon myös Suomen lainsäädäntöä valmisteltaessa. Näin pystyttäisiin mahdollisesti välttämään joitain uudistukseen liittyviä ongelmia.

62. 22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Ei vastauksia.

63. 23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Suomen UNICEF kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esityksestä koskien valinnanvapauslakia osana sote- ja maakuntaudistusta.

Lapsen oikeuksien järjestönä Suomen UNICEF keskittyy lausunnossaan tarkastelemaan vaikutuksia ensisijaisesti lapsinäkökulmasta ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (LOS) asiantuntijajärjestönä kommentoi aihetta erityisesti tämän sopimuksen pohjalta.

Valinnanvapauden idea siitä, että ihminen voi vaikuttaa omiin palveluihinsa on sinänsä kannatettava. Valinnanvapauden toteuttamiseen mallissa esitetyllä tavalla liittyy kuitenkin lasten ja nuorten kannalta monia ongelmia. Tärkeää on se, miten suunnitellun lainsäädännön avulla pystytään turvaamaan lasten ja nuorten perusoikeudet ja tarjoamaan heille laadukkaat sosiaali- ja terveystyöpalvelut. Valinnanvapaus ei lämmitä, jos se ei toteudu tosiasiallisesti tai jos valinnanvapauden piirissä olevat palvelut eivät ole laadukkaita ja integroitui muihin palveluihin. Valinnanvapausmallin todennäköiset ongelmat, joita olemme edellä käyneet läpi, liittyvät palveluiden hallinnolliseen ja poliittiseen ohjaukseen, palvelujen integrointiin sekä yhdenvertaisuuskysymyksiin ja veronmaksajille koituihin kustannuksiin.

Aikalisä

Esityksestä tehdyn valtiosääntöoikeudellisen arvion, KHO:n lausunnon ja laajan asiantuntijakentän kommentit sekä YK:n yleissopimuksen lapsen oikeuksista huomioiden Suomen UNICEF kannattaa aikalisän ottamista valinnanvapauden osalta ja etenemistä huolellisen valmistelun kautta. Perusoikeuksien toteutumiseen liittyvien riskien minimoimiseksi ensin tulisi toteuttaa sote- ja maakuntaudistus ja vasta sen jälkeen valinnanvapauslaki. Valinnanvapauslakia tulisi valmistella riittäväällä huolellisuudella, kuten esimerkiksi Ruotsissa on tehty ja huolehtia siitä, ettei valinnanvapausmalli ole ristiriidassa sote-uudistuksen tai lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) tavoitteiden kanssa. Valinnanvapausmallia pilotoivien kuntien tulokset ja arviot tulisi ottaa huomioon lain valmistelussa.

Lapsivaikutusten ennakoarviointi

Päätöksenteon tueksi on tarpeen tehdä laaja lapsenoikeusperustainen lapsivaikutusten ennakoarviointi valinnanvapauslaista. Valintojen tärkeimpiä kriteerejä eli toiminnan vaikuttavuutta ja turvallisuutta mittaavat tietojärjestelmät puuttuvat. Niiden kehittämiseen menee vuosia, mikä puoltaa hitaampaa etenemistä.

64. 24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Vastaajien määrä: 1

I

Ehdotamme, että 10 §:stä poistetaan 12 vuoden ikäraja, ja se korjataan seuraavasti: "Alaikäisen asiakkaan puolesta palvelun tuottajan valinnan tekee ensisijaisesti hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa, lapsen omat toivomukset ja mielipiteet selvitettyään sikäli kuin se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista. Lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti maakunnassa (tarkempi taho määriteltynä), jos tämä on painavista syistä välttämätöntä asian ratkaisemisen kannalta. Kuuleminen voi tapahtua vain, jos lapsi tähän suostuu ja on ilmeistä, että kuulemisesta ei saata aiheutua lapselle haittaa." Muotoilu olisi yhteneväinen laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 11§:n ja 15§:n kanssa.

Muutetaan luonnoksen 7 luvun 31 §:n ensimmäisen momentin viimeinen lause muotoon:

"Maakunnan asukkaiden palvelutarpeet on otettava vaatimuksissa huomioon."

Nykyinen momentin muotoilu kuuluu seuraavasti:

"Maakunta voi asettaa palvelujen laatua, voimavaroja ja saatavuutta sekä palveluketjuja ja palvelujen yhteensovittamista koskevia ehtoja, jotka suoran valinnan palvelun tuottajan on täytettävä. Vaatimusten on oltava yhdenmukaiset kaikille samanlaisia palveluja tuottaville yrityksille, yhteisöille ja ammatinharjoittajille. Maakunnan asukkaiden palvelutarpeet voidaan ottaa vaatimuksissa huomioon."